

**Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет
Наукова бібліотека**

**НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ:
ІСТОРІЯ І СЬОГОДЕННЯ
(ДО 75-РІЧЧЯ ЗАСНУВАННЯ)**

*(Збірник матеріалів
IX-ї науково-практичної конференції
27 серпня 2015 р.)*

Рівне 2015

УДК 027.7(091)(477.81)
Н 34
ББК 78.34(4Укр)

Наукова бібліотека Рівненського державного гуманітарного університету : історія і сьогодення (до 75-річчя заснування) : зб. матеріалів ІХ-ї наук.-практ. конф., 27 серпня 2015 р. / уклад. : С. Н. Грипич, Г. П. Семенюк. – Рівне : РДГУ, 2015. – 67 с.

Відповідальний за випуск:

С. Н. Грипич – доцент,
директор наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету.

Укладачі:

С. Н. Грипич – доцент,
директор наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету.

Г. П. Семенюк – заступник
директора з наукової роботи
наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету.

Збірник матеріалів науково-практичної конференції, присвячений 75-річчю заснування наукової бібліотеки РДГУ. В ньому розкрито історію створення, функціонування та розвитку бібліотеки та її структурних підрозділів.

Для дослідників історії бібліотечної справи України, бібліотекознавців, бібліотекарів-практиків, студентів майбутніх фахівців бібліотечної справи.

Ухвалено методичною радою
наукової бібліотеки РДГУ
Протокол № 8
від 17.09.2015 р.

©Наукова бібліотека РДГУ
Рівне, вул. Остафова, 31
33028
www.library.rshu.edu.ua
library.rshu@gmail.com

Н. Б. КОЛОМІЄЦЬ

зав. відділом наукової

обробки документів

наукової бібліотеки РДГУ

ІСТОРИЧНІ ВІХИ ТА СЬОГОДЕННЯ: ВІДДІЛ НАУКОВОЇ ОБРОБКИ ДОКУМЕНТІВ

Резюме. У статті розглядаються історичні аспекти створення і розвитку відділу наукової обробки документів наукової бібліотеки РДГУ.

Ключові слова: наукова обробка документів, довідково-пошуковий апарат, абеткові каталоги, систематичні каталоги, електронний каталог, паспортизація рідкісних і цінних видань.

На сучасному етапі свого розвитку наукова бібліотека – центр інформаційного забезпечення науково-дослідної роботи та навчально-виховного процесу в університеті. Та хотілось би згадати як усе розпочиналося і розповісти про роботу одного з найстаріших відділів, який почав функціонувати з часів створення бібліотеки, хоча офіційно до кінця 60-х років ХХ ст. його не існувало – це відділ наукової обробки документів.

До того часу процес опрацювання літератури відбувався в рамках загальнобібліотечної роботи. Було створено групу кваліфікованих спеціалістів, яка займалася обробкою літератури і створенням каталогів.

Генеральні абетковий і систематичний каталоги почали створюватися в 1954 році. Вони призначені як для читачів, так і для службового користування. Каталоги відображають книги, брошури українською, російською, англійською, німецькою, французькою та іншими мовами. Хронологічне охоплення документів – з ХІХ століття.

У процесі створення систематичного каталогу, паралельно створювався його допоміжний апарат – абетково-предметний показник.

Роботу з класифікації, бібліографічного опису книг, формування каталогів бібліотеки розпочала досвідчений спеціаліст Рубан Надія Гаврилівна, яка в 60-х роках очолила відділ комплектування і обробки літератури.

За свою багаторічну працю вона зробила значний та неоціненний внесок в організацію та удосконалення всієї системи каталогів.

Саме тоді у відділ на посаду старшого бібліотекаря була переведена з абонементу Туревич Надія Йосипівна, яка майже 30 років свого життя присвятила роботі відділу. Вона займалась систематизацією, бібліографічним описом літератури, редагуванням каталогів та іншою роботою. Поступово збільшувався книжковий фонд бібліотеки, окремі структурні підрозділи, зокрема, відділ комплектування і обробки літератури.

У 1985 році весь довідково-бібліографічний апарат було зосереджено в читальному залі. До того часу абетковий каталог розміщувався в приміщенні кабінету бібліографії, а систематичний – на абонементі.

Згідно з наказом Міністерства культури УРСР № 1232 від 04.12.1985 р. «Про впровадження в практику роботи бібліотеки Бібліотечно-бібліографічної класифікації (ББК)» бібліотекою було створено «Перспективний план переведу фондів і каталогів на Бібліотечно-бібліографічну класифікацію» (1983-1987 рр.).

У відділі комплектування і обробки літератури була створена робоча група з переведення систематичного каталогу на таблиці ББК. Її очолила завідувача відділом Разгоняєва Тетяна Сергіївна – досвідчений, творчий, фахівець, ентузіаст бібліотечної справи.

Вивчивши структуру ББК, всі методичні рекомендації, був складений робочий варіант таблиць, визначені полицні та каталожні індекси. Відповідно до робочого варіанту таблиць, були оформлені роздільники до систематичного каталогу.

Після прийняття в 1989 році Верховною Радою УРСР «Закону про мови» працівники відділу почали здійснювати переклад на українську мову роздільників генерального систематичного каталогу. Також було зроблено переклад ключових слів абетково-предметного показника українською мовою.

У 1992 році були видані Державною бібліотекою України «Доповнення і виправлення до бібліотечно-бібліографічної класифікації» для обласних та масових бібліотек.

За ці роки було проведено роботу з упорядкування каталогу та абетково-предметного покажчика до нього. Редагування систематичного каталогу полягало в уточненні рубрик з урахуванням змін, що були в доповненнях і виправленнях, рубрики деталізувались через виділення підпорядкованих проблем і понять, перевірялася правильність розстановки карток за роздільниками.

В 1992 році відділ комплектування і обробки літератури був реорганізований – створено окремий відділ обробки і каталогізації літератури.

У зв'язку зі змінами в суспільстві література бібліотеки Будинку політосвіти була передана до фондів нашої бібліотеки. Працівники відділу впродовж 1999-2000 рр. поповнили генеральні каталоги бібліографічними описами на цей фонд.

Постановою Кабінету Міністрів від 4.12.1998 року на базі Рівненського державного педагогічного інституту, Рівненського державного інституту культури, коледжів і училищ створено Рівненський державний гуманітарний університет.

У 2000 році була створена нормативно-регламентуюча база бібліотеки і, зокрема, централізованого відділу обробки і каталогізації літератури.

У 2006 році відділ обробки і каталогізації літератури було реорганізовано у відділ наукової обробки документів.

Паралельно з процесом ведення генеральних каталогів відділ приділив велику увагу службовим каталогам підрозділів бібліотеки. Було проведено значну роботу з упорядкування і редагування каталогів філії бібліотеки (каталогів колишнього інституту культури).

Не менш важливим та значущим стало редагування службових каталогів абонементу суспільної літератури та центрального читального залу.

У цей час бібліотеку очолює людина з невичерпною енергією, висококваліфікований спеціаліст у галузі бібліотечної справи, з багаторічним досвідом роботи, креативним мисленням, бажанням створити бібліотеку сучасного типу – Грипич Світлана Никанорівна. За сприяння ректорату та завдяки її зусиллям розпочалося впровадження новітніх інформаційних технологій: було придбано нову комп'ютерну техніку, ліцензовану автоматизовану бібліотечно-інформаційну систему «УФД/Бібліотека» (створену Українським Фондовим Домом, м. Київ), яка успішно використовується в науковій бібліотеці з 2002 року.

Програма «УФД/Бібліотека» наближена за своїми потенційними можливостями до практики бібліотеки. Електронна форма не вимагає

ведення 3 каталогів (абеткового, систематичного, предметного) і картотеки статей, бо пошук документів багатоаспектний, передбачений за будь-якою ознакою введеною в електронну пам'ять.

З придбанням цієї програми розпочалося створення електронного каталогу (ЕК), який став невід'ємною частиною роботи бібліотеки. Електронний каталог – перший результат діяльності бібліотеки зі створення електронних ресурсів з метою оперативного розкриття фондів для інформаційного забезпечення користувачів. Створення електронного каталогу включає два етапи: внесення бібліографічних записів на нові надходження і ретроспективну конверсію. Нові надходження вносяться в базу даних електронного каталогу і паралельно продовжується ведення традиційних карткових каталогів. Матеріали умовно відокремлених віртуальних баз даних включають у себе: книги, брошури, навчально-методичні посібники, електронні ресурси, автореферати дисертацій, періодичні видання (статті із журналів та збірників).

Паралельно із вводом нових надходжень до електронного каталогу відділ у 2005 році приступив до ретроспективної конверсії каталожних карток. Ретроспективна конверсія каталогів, які існують у картковій формі, в електронну форму проводиться для забезпечення їх доступності незалежно від місця знаходження користувача і часу звернення, забезпечення нових можливостей пошуку і збереження бібліографічних даних.

Проаналізувавши різні шляхи і можливості, було прийнято методичне рішення переводити картковий каталог в електронну форму з використанням технології ручного вводу. Цей метод є найбільш розповсюдженим, хоча і вимагає великих затрат праці та часу.

Каталожна картка має недостатній об'єм інформації, інколи містить неточності в описі. Тому в більшості випадків для правильного заповнення полів електронної бази даних необхідно користуватися безпосередньо джерелом інформації. Каталогізація *de visu* дозволила створити якісніший електронний каталог ретроспективи. Крім того, це дало можливість редагування і доробки тих бібліографічних записів каталогу, що були зроблені на початкових етапах автоматизації. Незважаючи на невисоку швидкість вводу інформації, якість обробки і широкі пошукові можливості мають свої переваги.

Об'єм ретроспективних документів, занесених у базу даних електронного каталогу, складає понад 5000 одиниць назв.

Електронний каталог, як і всі бібліотечні каталоги, потребує постійного удосконалення і редагування.

На всіх етапах редагування здійснюється з метою виявлення неточностей: бібліографічних, граматичних, змістових..

Проводиться первісне поточне редагування кожного документа після його введення в базу даних електронного каталогу.

Під час поточного редагування визначається відповідність внесених у базу даних електронного каталогу записів чинним стандартам і правилам складання бібліографічного опису (БО), також наявність у записах всіх елементів БО, що мають бути введені в ЕК.

Основним елементом у редагуванні електронного каталогу є редагування його довідково-пошукового апарату, що є системою електронних словників, які створюються під час введення інформації. Існує постійна необхідність редагування словників авторів (персоналій), ключових слів, назв видавництв, серій та ін., щоб домогтися уніфікації їх представлення в БД електронного каталогу.

Кожного року, починаючи з часу створення електронного каталогу, база даних поповнюється в середньому на 20 000 одиниць назв. На сьогодні єдина база даних ЕК нараховує понад 190 000 одиниць назв, в тому числі книг і брошур понад 25 000 одиниць назв.

Ретельно вивчивши досвід роботи інших бібліотек, було вирішено не відмовлятися від традиційних карткових інформаційно-пошукових систем. Електронний та традиційний каталоги доповнюють один одного, сприяючи якісному обслуговуванню користувачів.

Відділ наукової обробки документів створив і веде таку систему каталогів і картотек:

- електронний каталог (спільно з іншими структурними підрозділами бібліотеки);
- генеральний систематичний каталог (ГСК);
- генеральний абетковий каталог (ГАК);
- каталоги структурних підрозділів бібліотеки;
- каталоги книг на іноземних мовах;
- каталог авторефератів дисертацій;
- каталог електронних носіїв інформації (CD, DVD-дисків);
- картотеки (назв художніх творів, серійних видань, рідкісних і цінних видань).

У 2000-2002 рр. Книжковою палатою України було видано перше україномовне видання Універсальної десятикової класифікації (УДК) та Алфавітно-предметний покажчик (АПП) до нього, що дало можливість виконувати запити зі систематизації наукових статей викладачів, аспірантів, студентів університету за системою УДК. В 2007-2010 рр. було створено «Перевідні таблиці по системах ББК, ДК, УДК» для уніфікації систематизації документів.

У 2006 році був прийнятий ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання», тому література описувалася за цими новими правилами. У зв'язку з цим відділ розробив методичні рекомендації з використання цього стандарту. Презентація «Методичних рекомендацій з впровадження ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання» була першим проектом відділу представленим на «Конкурсі інноваційної роботи в науковій бібліотеці РДГУ», який було започатковано з ініціативи директора бібліотеки доцента Грипич Світлани Никанорівни. Працівники відділу продовжують брати активну участь у конкурсах інноваційних проєктів, результати яких успішно впроваджуються в практику.

З 2012 року відділ розпочав створювати бібліографічні посібники «Нові надходження літератури»: серії «Педагогіка», «Психологія», «Мовознавство» та ін.

У 2000-2005 рр. в Україні діяла державна «Програма збереження бібліотечних та архівних фондів», що стало своєрідним поштовхом для активізації роботи з вивчення та збереження документальної спадщини наукової бібліотеки РДГУ. У зв'язку з цим працівниками відділу було розпочато роботу над науково-дослідним проєктом «Паспортизація книжкових колекцій та зібрань рідкісних і цінних видань у фондах наукової бібліотеки РДГУ».

Продовжуючи роботу з паспортизації, паралельно формується електронна база даних фонду рідкісних і цінних видань.

З 2013 року фахівцями відділу розпочато впровадження у практику роботи короткого паспорту, який складається до кожного рідкісного видання. Він вміщує мінімум необхідних бібліотечно-бібліографічних відомостей про книги та часописи. Заповнений паспорт приклеюється на початку документа на звороті обкладинки.

Паспорт дозволяє простежити стан документа за весь час його зберігання та, особливо, використання, у ньому проставляються відповідні помітки про можливі фізичні зміни документа (деформацію аркушів, обкладинки; появу плісневих плям, старіння паперу тощо).

Не менш важливим завданням відділу є безпосереднє спілкування з читачами.

Надаючи допомогу в пошуку та підборі літератури у систематичному, абетковому та електронному каталогах, працівники відділу проявляють високий професіоналізм та терпіння в роботі з читачами, проводять з ними індивідуальні бесіди, докладно вивчаючи кожний конкретний запит та намагаючись надати найповнішу

інформацію. Для покращення обслуговування було видано практичний посібник «Електронні пошукові системи на допомогу самостійній роботі користувачів» (2014 р.)

Відділ і надалі докладатиме максимум зусиль у напрямі підвищення ефективності системи бібліотечно-бібліографічного забезпечення користувачів бібліотеки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грипич С. Н. «Крізь призму часу» (збірник рідкісних і цінних видань у фондах наукової бібліотеки Рівненського державного гуманітарного університету) / С. Н. Грипич, Г. П. Семенюк // Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника / відп. ред. М. М. Романюк. – Л., 2010. – С. 164–166.
2. Коломієць Н. Б. Електронні та традиційні каталоги бібліотеки ВНЗ: питання взаємодії в умовах інформаційного суспільства / Н. Б. Коломієць, Б. С. Печончик // Роль бібліотек вищих навчальних закладів в інформаційній підтримці освіти та науки в контексті модернізації вищої освіти : зб. матеріалів V наук.-практ. конф., 30 серп. 2011 р. / уклад.: С. Н. Грипич, Г. П. Семенюк. – Рівне, 2011. – С. 99–103.

Зміст

1. Семенюк Г. П.	НАУКОВА БІБЛІОТЕКА РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: ІСТОРІЯ І СЬОГОДЕННЯ (ДО 75-РІЧЧЯ ЗАСНУВАННЯ)	3
2. Пізюта В. Г.	ФОРМУВАННЯ ФОНДІВ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РДГУ: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ.....	16
3. Коломієць Н. Б.	ІСТОРИЧНІ ВІХИ ТА СЬОГОДЕННЯ: ВІДДІЛ НАУКОВОЇ ОБРОБКИ ДОКУМЕНТІВ.....	25
4. Ковальчук Л. В.	ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОГРАФІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА ДОПОМОГУ НАВЧАЛЬНОМУ ТА НАУКОВОМУ ПРОЦЕСУ (ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ).....	32
5. Бондар А. П.	СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК АБОНЕМЕНТІВ В СТРУКТУРІ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РДГУ З ПОГЛЯДУ 75-ЛІТТЯ.....	44
6. Кучерук І. М.	ЧИТАЛЬНІ ЗАЛИ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РДГУ (КРІЗЬ ПРИЗМУ ІСТОРІЇ).....	52
7. Лешкевич Г. Д.	ДІЯЛЬНІСТЬ ФІЛІЇ В СИСТЕМІ ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ РДГУ: ІСТОРІЯ І СЬОГОДЕННЯ.....	60

Збірник матеріалів
ІХ-ї науково-практичної конференції

**НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
РІВНЕНСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО
ГУМАНІТАРНОГО УНІВЕРСИТЕТУ: ВІД
МИНУЛОГО ДО СЬОГОДЕННЯ
(ДО 75-РІЧЧЯ ЗАСНУВАННЯ)**

Відповідальний за випуск:

С. Н. Грипич – доцент,
директор наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету.

Укладачі:

С. Н. Грипич – доцент,
директор наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету.
Г.П. Семенюк – заст.
директора з наукової роботи
наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету.

Технічний редактор:

Л. С. Кушка – провідний
бібліотекар наукової
бібліотеки Рівненського
державного гуманітарного
університету.

Комп'ютерна верстка:

О. О. Себестьянович –
провідний бібліотекар
наукової бібліотеки
Рівненського державного
гуманітарного університету.

Формат 60*84 1/16
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Тираж 100 прим.
Наукова бібліотека РДГУ